

НЕДАВНО зі спеціалістами об'єкту "Укриття", які проводили дезактивацію вентиляційної труби між 3-м і колишнім 4-м енергоблоками Чорнобильської АЕС, піднявся на 120-метрову висоту і спеціальний кореспондент прес-агентства ВО "Чорнобильська АЕС" Микола ХРИЄНКО.

Цей репортаж підготовлено спеціально для газети "Вісник Чорнобиля".

Але спочатку про сходження на вершину "саркофага"...

Разом з інженером групи дозиметричної розвідки та збирання фото-відеоінформації об'єкту "Укриття" Сергієм Кошелевим в санпропускнику, через який треба проходити обов'язково, ми отримали від Ганни Кекух і Ніни Білогуб спеціальні комплекти білизни, білі куртки й штани з бавовни, міцні бахили з ребристими підошвами, шкарпетки, пластикові захисні скафандри й каски, гумові рукавички і т.д. Фотоапарати і диктофони сховали в прозорі целофанові мішечки, які захищатимуть їх від радіоактивного пилу. Частину спорядження одягли в санпропускнику, а захисні скафандри, респиратори і гумові рукавички - безпосередньо перед сходженням на дах "Укриття" і вентиляційну трубу.

Інструктаж. Перевірка документів на КПП. Знову інструктаж... І, нарешті, ми біля ребристої так званої контрфорсної стіни "саркофага". Зусиллям волі витискаю зі овоїх грудей незвичайний холодок - імпульс страху. Але мені все-таки мимоволі пригадуються різні назви об'єкта "Укриття".

"Саркофаг". За тлумачним словником В. Даля - "це труна або могильний пам'ятник у вигляді труни"...

"Мавзолей". Величезна ступінчаста споруда над загиблим атомним енергоблоком, на спорудження якого затрачено 300 тисяч кубометрів бетону і 6 тисяч тонн металевих конструкцій.

І, нарешті, офіційна, тобто наукова назва: "Об'єкт "Укриття" - тимчасова система локалізації ядерного палива і радіоактивних матеріалів, які необхідно в майбутньому перетворити в екологічно безпечну систему за допомогою повного вилучення з нього ядерного палива і радіоактивних речовин та їх захоронення у відповідності з діючими міжнародними нормами і правилами".

У мене це вже третє дуже близьке "знайомство" з "саркофагом". Перше було ще в серпні 1990 року, коли в супроводі одних з найдосвідченіших дослідників "саркофага" Костянтин Чечерюк і Юрій Кобзаря, мені й фотокореспонденту газети "Вісник Чорнобиля" Володимир Саврану вдалося першими й останніми серед журналістів пройти й пролягати крізь бетонні завали до зрваного атомного реактора 4-го енергоблока. У своєму репортажі під заголовком "В недрах чорнобильського "Титаника", крім інших прикюканих від суцільства проблем, ми озирнулися й той факт, що всупереч офіційній пропаганді "саркофаг" не герметичний, що в його стінах і даху є понад 1000 (одна тисяча!) квадратних метрів отворів і щілин, в які потрапляє вода і внаслідок цього всередині може рихлятися самовільна ланцюгова реакція...

Той репортаж був передрукований багатьма виданнями і редактору "Вісника Чорнобиля" Миколі Либакху довелося тоді пережити не найкращі хвилини у своєму житті на "червонолих килимах" високих начальників. Але закрити рот і очі журналістам вже було пізно...

За цим долом саме автору цих рядків, якого тоді чиновники секретних відомств вперто звинувачували "в перекручуванні фактів і свідомій фальсифікації дійсності", довелося минулого літа разом з журналістами нашого прес-агентства Валерієм Іноніним та Володимиром Костенком готувати репортаж про завершальний етап герметизації покривлі об'єкта "Укриття" на так званій "білій площі", який було надруковано в "Робітничій газеті" 31 жовтня 1995 року.

Але я, здається, відволікаюсь від головної теми цієї розповіді.

Вже перед самим підйомом по стіні "саркофага" на його дах, Сергій Кошелев щільно підняв до мого обличчя респиратор і дав команду: "Все! Пішли!"

У наряді-допуску нам було дозволено дозиметричними службами набрати кожного під час цього сходження не більше ніж 0,3 бера. А це означає, що чим чіткіше я виконуватиму команди мого провідника Сергія Кошелева, тим повільніше ми набиратимемо вказану дозу опромінення. А отже, й довше зможемо поспілкуватися зі спеціалістами, які вже розпочали працювати на трубі. (Від радіації, як відомо, є три види захисту: відстанню, екрануючими матеріалами і часом).

Ось за стіною вже лишилося вісім металевих сходиць - і ми на першому майданчику, повертаємося у зворотній бік - і ще вісім сходиць вгору. Знову майданчик. Знову вісім сходиць.

Потім - ще... Ще... Ще... Господи! Ну коли ж закінчиться оця вертикальна стіна?!

Після вісімнадцятого прольоту "ламанних" зигзагоподібних сходиць, коли все тіло під пластиком аж горіло від жару, ми ста-

ли, нарешті, на дах "саркофага". Внизу на вертикальній стіні лишилося 144 сходишки. Але до вентиляційної труби треба було здолати ще два крутих підйоми...

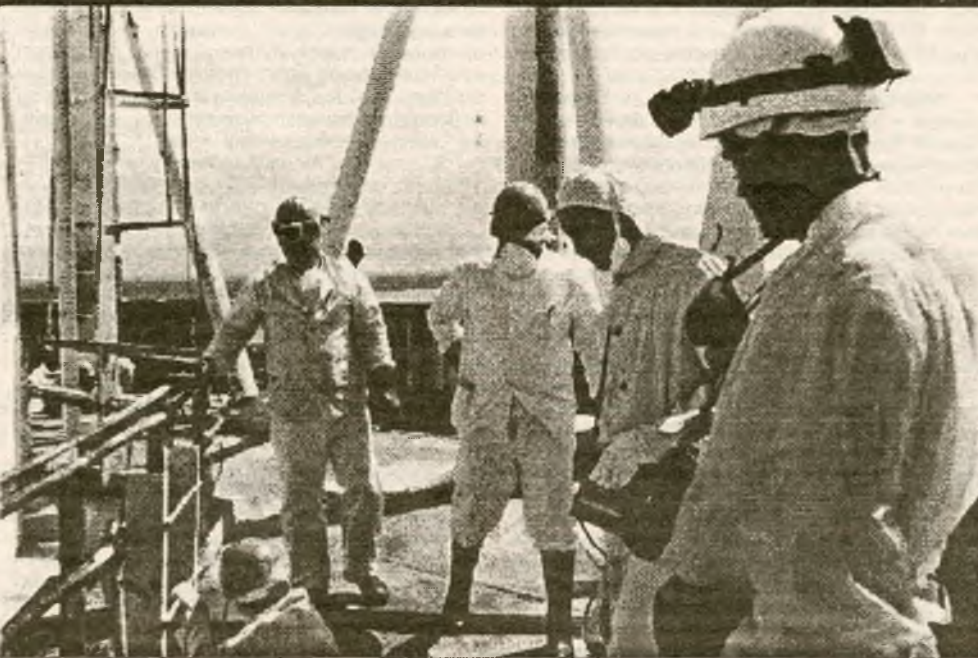
- Оцю відстань - від нас до отого металевого трапу, - говорить мені крізь респиратор глухим голосом Сергій Кошелев, - треба перебігти якнайшвидше, бо тут знизу

Радіофобією не страждаю, бо три роки служив на атомному підводному човні. Родом з Маріуполя. Зараз проживаю в Славуті. На ЧАЕС з 1987 року.

- Юрій Миколайович Ракоїд, теж дезактиваційник. На трубу буду підніматися п'ятий раз. На ЧАЕС приїхав шість років тому з Бердянська Запорізької області...

ОБ'ЄКТ "УКРИТТЯ": ДЕСЯТЬ РОКІВ ПО ТОМУ

ІНТЕРВ'Ю НА ТРУБІ "САРКОФАГА"

дуже "світить". Але не зачепись за труби і за арматуру. Слідкуй уважно - і повторюй мої рухи...

З Сергієм Кошелевим я почуваюсь досить впевнено, бо це один з найвідоміших в Чорнобильській зоні дослідників - "сталкерів", який працював раніше в Комплексній експедиції Інституту атомної енергії імені Курчатова і одним з перших пройшов і проповз крізь лабіринти бетонних завалів до зрваного атомного реактора, а потім провів там фото- і відеозйомку...

І знову довгий металевий трап. Він такий крутий, що вгорі поперед себе замість фігури Сергія я бачу тільки ребристі підошви його взуття. Після сімнадцятого сходиця я двічі спіткнувся, збився з рахунку і перестав їх лічити. Знову перебіжка, знову підйом по останніх сходах - і ми на вершині "саркофага", цього атомного Евересту України. Висота від землі - 75 метрів.

Перше, що вразило тут - це величезні розміри вентиляційної труби, на верхівці якої 1 жовтня 1986 року о 14 годині дня на висоті 150 метрів ліквідатори Олександр Юрченко, Валерій Стародумов і підполковник Олександр Сотников після завершення спорудження об'єкта "Укриття" підняли червоний прапор. Цей епізод тоді фотографував фотокореспондент АПН Ігор Костін. За дивним збігом обставин саме в той момент, коли ліквідатори закріплювали прапор на трубі, над "саркофагом" пролетіла велика зграя голубів.

Може, то були душі загиблих ліквідаторів, які ціною власного життя врятували нас і наших дітей від радіоактивної смерті...

А друге, що теж вражає на вершині "саркофага", - це величезні простори Чорнобильської зони, які відкриваються звідси перед очима. Як на долоні видно білосніжні квартали міста-красеня Прип'яті, працюючі енергоблоки Чорнобильської АЕС, сріблясті антени станції далекого космічного зв'язку, зелені ліси, чорну стрічку могутньої і стрімкої ріки...

Прекрасна, але отруєна земля...

Від вентиляційної труби ми пробігли по металевому трапу до квадратного люка і, відкривши його, пірнули вниз. Виявилося, що тут, під дахом 3-го енергоблока, де порівняно невисокої радіаційні рівні, сидять і чекають "виходу на трубу" дозиметристи і дезактиваційники. (Цікаво, що прямокутні щілини між дахом і стіною блоку нагадують амбразури, і від цього мимоволі здається, що ми знаходимося в доті). Вмикаю диктофон, прошу всіх представитися і відповіді на мої запитання:

- Вадим Миколайович Марчук, дезактиваційник 3-го розряду з цеху пригнічування радіоактивності об'єкта "Укриття". Приїхав на ЧАЕС чотири роки тому з Хмельницька. Живу в Славуті. На дезактивації вентиляційної труби вже 5-й раз...

- Сергій Анатолійович Кугаєв, дезактиваційник 5-го розряду. В 1987 році приїхав з Ворошиловграда по комсомольській путівці на будівництво міста Славуті. Працюю на ЧАЕС шість років...

- Валерій Володимирович Кудашов, дезактиваційник 3-го розряду. Приїхав у Славуті з Владикавказу. На дезактивацію труби піднявся четвертий раз...

- Вячеслав Анатолійович Лисун, теж дезактиваційник... Сюди піднявся шостий раз.

На цьому мені довелося перервати інтерв'ю, бо пролунала команда "На вихід!" Кугаєву і Ракоїду - вони мали змінити Юрія Забродіна і Михайла Ковальова. Через кілька хвилин, як і було заплановано раніше, ми з Сергієм вибралися через металевий люк і підійшли до вентиляційної труби.

- Коли почнемо підніматися вгору, не озирайтесь вниз. Металеві скоби обов'язково охоплюйте знизу великими пальцями рук - так міцніший захват, - сказав Кошелев. - Піднімемося тільки до другого перехідного майданчика, бо саме там зараз виконується найголовніша робота. Для інтерв'ю - три хвилини. Не забувай, що радіація - це снайпер, який стріляє без попередження і без промаху. Вперед!

Гаряче сонце світило мені прямо в спину - і моя тінь на товстезній трубі нагадувала великого чорного павука, який лізе вгору по стовбуру величезного дерева, рятуючись від чорнобильської Хіросіми. Але на іншу планету по вентиляційній трубі не залізеш...

Не відпочиваючи і не роззираючись навколо, ми продовжуємо лізти по металевих скобах вгору з першого перехідного майданчика на другий. Злегка дзвенить і вібрає метал під ногами. Все сильніше й сильніше свистить повітря в респираторі. Ще кілька щаблів вертикально вгору! Ще... Ще... Коли, нарешті, вибрався крізь люк на другий майданчик, то я не втримався і глянув униз. Ого! Тут, більш як на стометровій висоті, сильно свистить вітер, а металевий майданчик навколо труби, який здається з землі не більшим за кришечку від пляшки

пива, насправді такий великий за розміром, що на ньому могли б танцювати вальс випускники цілого класу. Химерне сплетіння металевих розтяжок і консолей нагадують якусь космічну станцію, а люди в білому одязі, прозорих скафандрах, захисних масках і шоломах - космонавтів. І далеко внизу, від горизонту до горизонту, земна куля, на яку вони повернуться звідси після складної роботи.

Я вже знаю від Сергія Кошелева, що он той смуглявий чоловік - заступник начальника цеху пригнічування радіоактивності Олег Ісакович Фонар. Він - колишній офіцер-підводник. Більше 20 років плавав в океанських глибинах на атомних підводних човнах. А після служби на Північному флоті вже тривалий час працює на об'єкті "Укриття". Підходжу до нього і запитую:

- Чому виникла необхідність дезактивації цієї вентиляційної труби?

- Причина в тому, що після аварії на ній було дезактивовано добровольцями тільки найактивніші ділянки, бо виконати всю роботу було неможливо через високі рівні радіації. Частину забруднених ділянок вкрили спеціальними плівками. А тепер, коли рівні радіації впали, дезактивацію труби й майданчиків навколо неї можна завершити до кінця. Це необхідно ще й для того, щоб спеціалісти інституту "Укрсталконструкція" змогли обстежити пошкоджені вибухом конструкції вентиляційної труби й металеві огороження майданчиків, склали необхідний проект для відновлювальних робіт. Крім цього, всю трубу буде пофарбовано в червоно-білий колір, встановлено на ній відеокамери з дистанційним управлінням, прокладено нові електрокабелі на її верхівку для відновлення сторожового освітлення, яке вийшло з ладу під час вибуху реактора. До речі, ця труба діаметром 9 метрів діюча і тепер, бо через неї здійснюється вентиляція 3-го працюючого енергоблока атомної станції.

- У який спосіб проводиться дезактивація?

- Передусім ми зібрали з усіх шести перехідних майданчиків радіоактивний графіт, який потрапив туди з реактора під час вибуху, а також дрібні металопродукції. Зняли старі плівки. Тепер заливаємо спеціальним розчином металеві поверхні майданчиків і після висихання розчин знімаємо його разом з радіоактивними частинками, які прилипають до нижньої частини плівки. А де таким методом дезактивація не виходить, то виконуємо її вручну - шкребками, совками, віниками. Нічого нового тут не придумав.

- Хто зараз працює на другому майданчику?

- Керівник групи радіаційної безпеки цеху радіаційно-технологічного контролю об'єкта "Укриття" Микола Петрухін, інженер цього ж цеху Юрій Данченко, дозиметрист Валерій Сіземов, а також дезактиваційники - Юрій Ракоїд, Сергій Кугаєв, Вадим Марчук... Працюємо всі без винятку, бо кожна хвилинка тут дуже дорога. На другому майданчику, де ми зараз стоїмо, найскладніша обстановка.

- Які якості необхідні тим людям, які проводять тут дезактивацію?

- У першу чергу самовладання, витримка і спеціальні знання. А ще - відчуття літкої товариша. Без цього тут працювати неможливо.

- Цим людям необхідна в даній роботі схильність до ризику?

- Ні! Це тут не потрібне. Тут все повинно бути продуманим та розрахованим до найменших дрібниць, щоб не набрати вище від допустимих норм дози опромінювання радіацією. А якщо людина буде ризикувати, то вона обов'язково буде порушувати всі правила й інструкції, якими ми керуємося в своїй роботі. Ризик необхідний або доцільний там, де немає ясності, або відознання ситуації. А нам тут все зрозуміло...

Коли ми з Сергієм спустилися майже до землі, то на металевих сходах на вертикальній контрфорсній стіні зустріли чотириох дезактиваційників, які піднімалися вгору з... двадцятикілограмовими мішками за плечима. Вони несли туди, на трубу, дезактиваційний розчин...

Вже внизу, ставши на землю і знявши респиратор, кричу вгору: "Назвіть свої прізвища!" - І чую у відповідь: "Володимир Зеленьський! Сергій Лисянський! Борис Русін! Богдан Остапенко!"

- Коли ви отримували останній раз зарплату?!

- Два місяці тому. Перебиваємося на талонах...

"Спасибі вам, справжні чоловіки, за ваш труд! На таких людях, як ви, ще й тримається наша Україна, наша земля!"

Але прокритати ці слова голос у мене вже не було сили...

На знімках (зверху-вниз): перед початком дезактиваційних робіт на 2-му майданчику вентиляційної труби; ось вона, вершина атомного Евересту України.

Фото автора.